«SÖYLEM» SÖYLEMİ

Oruç ARUOBA

Enis Batur, **Tan**'ın «Foucault Özel Sayısı»ndaki yazısına koyduğu bir notta, «discours» sözcüğü karşılığı «söylev» dururken, «söylem» sözcüğünü yeğleyenlere posta atıyor, onlardan 'açıklama' istiyor. Ben, bu posta atılanlardan biri olmaktan öte, Batur'u o notu yazması konusunda ikna eden kişi olduğuma göre, bu konuda bir - iki şey söylemem gerekiyor : —

1) Bir ayırımı yapmıyor Batur, bu yüzden de yanlış bir belirlemede bulunuyor : «Söylev» - «söylem» tartışmasında söz konusu olan nedir — Foucault'nun terimini Türkçeye aktarırken kullanılması gereken karşılık mı, yoksa Türkçe içinde bu iki ayrı sözcüğe yer olup olmadığı mı? Bu ikisi karışıyor Batur'un kanıtlamalarında; bu yüzden de yanılgıya düşüyor : İngilizce ve Almanca Foucault çevirilerinde, Batılı, «discours»u, yine, «discourse» ve «Diskurs» diye karşılıyor, doğru; ama Batur, «Atatürk'ün «Söylev»i, Batılının «discours» sözcüğüyle karşıladığı kavramın bütün iç oluşumunu, tabakalaşma dizgesini içleştirir» derken yanlışıyor, çünkü örneğin Atatürk'ün «Söylev»ine Fransız «Discours» diyecek, ama İngiliz «Speech», Alman da «Rede» diyecektir. Bu bakımdan, Foucault'yu Türkçeye çevirirken, onun «discours»u (TDK ne derse desin) «diskur» diye **bile** çevrilebilir; çünkü **belirli** metinlerde, **belirli** içlem kazanmış bir kavramın adıdır; gündelik

dilin sağlayabileceği anlam belirlemesi en alt düzeyde bile olsa, o metinler, yani Foucault'nun kavramı kulanımı, anlama yeterli aydınlığı sağlayacaktır.

2) Öte yandan, bir çeviri, yani belirli bir dil-kullanımı söz konusu olmadığı zaman, iş değişir : Batur'un yakındığı «boş, yapay, anlamsız bir biçimde terim doğurma» durumunda söz konusu olan, «söylev» ve «söylem» sözcüklerinin anlamlarının Türkçenin kendi yapısı içinde örtüşük olup olmadığıdır; ancak öyleyse,» «söylev»in yanında «söylem»den söz etmek için hiçbir gerekçe» olmadığı söylenebilir.

Acaba durum öyle mi : —

Herhangi bir dilde 'fonemik' fark taşıyan (üstelik **aynı** kökten **farklı** eklerle türemiş) iki sözcük arasında 'semantik' bakımdan hiçbir fark bulunmaması çok zordur : İki sözcük yanyana kullanılıyorsa, (kullanıldıkça) ses farkı kullanım yerleri farkını getirecektir. — Bu, belki uzun dönemli bir iştir, ama bundan da önce (çok 'genç' iki sözcük oldukları halde) sanıyorum «söylem» ile «söylev» biribirleri bakımından bir anlam farkı kazanmışlardır : —

«Söylem», «söylev» karşısında, bir yandan bir **tür** olmaya karşılık bir **cins** olma özelliğini; bir yandan da, bir **tikelliğe** karşılık bir **tümellik** özelliğini kazanmışa benziyor. —

«Söylev», «söylem» **türlerinden biridir** yalnızca; örneğin «söylence», ve «söylenti» de **birer** «söylem» türüdür, ama «söylev»den farklıdırlar. «Söylem», söylenmiş sözlerin **genel** nitelemesi olurken, «söylev», «söylence», «söylenti», söylemiş sözlerin **özel** birer biçimidir. Buradan da ikinci fark çıkıyor : Tıpkı **bir** «söylence», **bir** «söylenti» gibi, **belirli bir** «söylev» (ister sözlü ister yazılı) bir belirli **metin** oluştururken, belirli bir «söylem», kendisi tek bir **metin-nesne** olmaktan çok, birçok ayrı metinde yatabilecek bir genellik, bir genel dilsel özellikler toplamı oluşturur. Atatürk'ün «Söylev»i dendiği zaman, şu şu tarihler arasında, şurada, şu kişice, yüksek sesle söylenmiş bir belirli dizi söz ve o söz toplamının (önceden) yazıya, (sonradan) baskıya dökülmesiyle oluşan metin imlenir. Oysa «Atatürk söylemi» dendiğinde (bağlamına göre), bir yandan Atatürk'ün **çeşitli** söylediklerinde (bu arada söylevlerinde) takındığı dilsel tavır, gösterdiği dilsel davranış, söyle-

diklerini söyleme biçimi, v.b. gibi birşey; öte yandan da («Atatürk'e ilişkin söylemler» anlamında) **çeşitli** başka kişilerin Atatürk üzerine konuşma biçimleri, o konudaki dilsel tavırları, v.b. anlaşılır.

Batur'un posta attıklarının hepsi adına, hatta genel olarak Türkçe adına konuşma savında değilim; yukarıda söylediklerim benim «söylem» sözcüğünü «söylev» sözcüğünün yanısıra kullanmamın 'gerekçe'si. — Şimdi de Batur'un «söylem» sözcüğü konusunda gösterdiği kavram cimriliğinin 'gerekçe'sini sormak bana düşüyor — hem de «çoğulluk» yanlısı bir yazarın gösterdiği bir cimrilik olarak...

Tan Dergisi, Sayı: 12, Ekim 1983

EVV3L
http://evvel.org

Oruç Aruoba İlgileri
http://evvel.org/ilgi/oruc-aruoba